

A magyar vidék társadalmának elmúlt másfél évtizede

Regionális gazdaságtani és gazdaságpolitikai
kutatási fórum

SZTE-GTK
2012

Témavezető:
Prof. Dr. Benet Iván
Egyetemi tanár
SZTE-GTK

Készítette:
Bodnár Gábor
II. éves
doktorandusz hallgató
SZTE-GTK

Az előadás szerkezete

- **A téma aktualitása, munkám célja**
- **Előzmények, szakirodalmi áttekintés**
- **A vizsgálat alanyai, lehatárolás**
- **Mérés és adatgyűjtési módszerek**
- **Elemzés**
- **Összefoglalás**

Aktualitás, célkitűzés

- A vidéki területeknek **pótolhatatlan gazdasági, társadalmi, kulturális és ökológiai** jelentőségük van (Perlín–Simciková 2008).
- Munkámban a **vidék és a társadalom kapcsolatát** vizsgálva, utóbbihoz kapcsolódóan elmondható, hogy a társadalmi tőkével kapcsolatosan igen nagy és exponenciálisan növekvő szakirodalom áll rendelkezésre, jelenleg ez az egyik legfőbb multi- és interdiszciplináris téma (Khan et al 2007).
- *A vidék kvantitatív elemzésével kapcsolatos kutatásom **alapegységei a települések**. Ezek kijelölése, vagyis, hogy mely települések minősülnek rurálisnak, a vonatkozó szakirodalom felhasználásával **saját módszertanon** alapul. Az így elvégzett lehatárolás után ezen területegységek **társadalmi fejlettségének vizsgálatára főkomponens elemzés** segítségével teszek kísérletet, **összehasonlítva a kilencvenes évek közepének állapotát a legújabb** pillanatképpel és megvizsgálva **a két időpont közötti változást** is.*

A rurális terek

- Brouwer és van der Heide (2009) is leírja, hogy a fejlett országokban az iparosodás és a szolgáltatások expanziója következtében **az agrárszektor összezsugorodott.**
- **A környezeti értékek védelme és a társadalmi tőke fejlesztése** kiváltképp fontos, ugyanis ha a tőke a piaci erőknél megfelelően kumulálódik, akkor az az ipari centrumokban fog felhalmozódni, nem a vidéki területeken (Kahn-Rivas 2009).
- Rosenfeld (2003/a) is megemlíti a **társadalmi tőke fontosságát.**

Az új vidék paradigma

- Az **OECD (2006)** tanulmánya új vidék paradigmáról beszél. A dokumentum is kifejti, hogy a figyelem középpontjában **már a hely áll, nem az ágazat**.

	régi megközelítés	új megközelítés
<i>annak tárgya</i>	kiegyenlítés, gazdaságok (farmok) bevétele, gazdaságok (farmok) versenyképessége	vidéki területek versenyképessége, helyi vagyon felértékelődése, kihasználatlan erőforrások kiaknázása
<i>célágazat</i>	mezőgazdaság	különböző gazdasági ágazatok (vidéki turizmus, gyártás, IKT stb.)
<i>fő eszközök</i>	szubvenció	beruházások
<i>fő szereplők</i>	nemzeti kormányzatok, parasztok (farmerok)	kormányzatok minden szintje (szupranacionális, nemzeti, regionális és helyi) helyi szereplők (köz- és magánszereplők, civil szervezetek)

- Az új vidék paradigma része (OECD 2006, 57. o.):
 - egyrészt a **(1) növekvő figyelem a vidéki funkciókon,**
 - másrészt fontos az **(2) agrárpolitikák reformjának szükségessége,**
 - harmadrészt, a **(3) decentralizáció és a területi politikák trendjei** is igen jelentékenyek.

A magyar vidék helyzete

- A vidékhez kapcsolódón meg kell említeni **a mezőgazdaság szerepét**, amely a rendszerváltás után a gyors átmenet következtében **bizonytalanság és felfordulás jellemzi** annak mindennapjait (Benet 2006).
- A vidék és város relációjában jelentkező **differenciáltság szemléltetésére** alkalmas, ha a **településrendszer két pólusát hasonlítjuk össze**, vagyis a nagyvárosokat és az aprófalvakat (Nemes Nagy 2009).
- **Az aprófalv:**
 - elhelyezkedését illetően **peremhelyzetű**,
 - minőségek tekintetében **elmaradott**,
 - szerepkörét illetően **funkcióhiányos**.
- **A falvakban** (főleg a törpe- és aprófalvakban) a foglalkoztatás szintjének emelése, **a munkahelyteremtés a legnehezebb feladat** (Szörényiné Kukorelli 2005)

Vizsgált területegységek

- Vincze (2005) szerint Magyarországon **azt** a település tekinthető **vidékinek**, amely **városi státussal nem rendelkezik, vagy rendelkezik ugyan városi státussal, de lakónépessége 10 ezer főnél kevesebb**

- A **vidék fogalma** megközelíthető az erre a térre jellemző települések mérete, funkciói, épített környezete szerint, **de mivel a város meghatározhatósága** lényegesen egyértelműbb, sokan vélik úgy, hogy **a falu egyszerűen nem városi település**, s vidéki térség pedig az, ami nem városias térség (Csatári 2001).

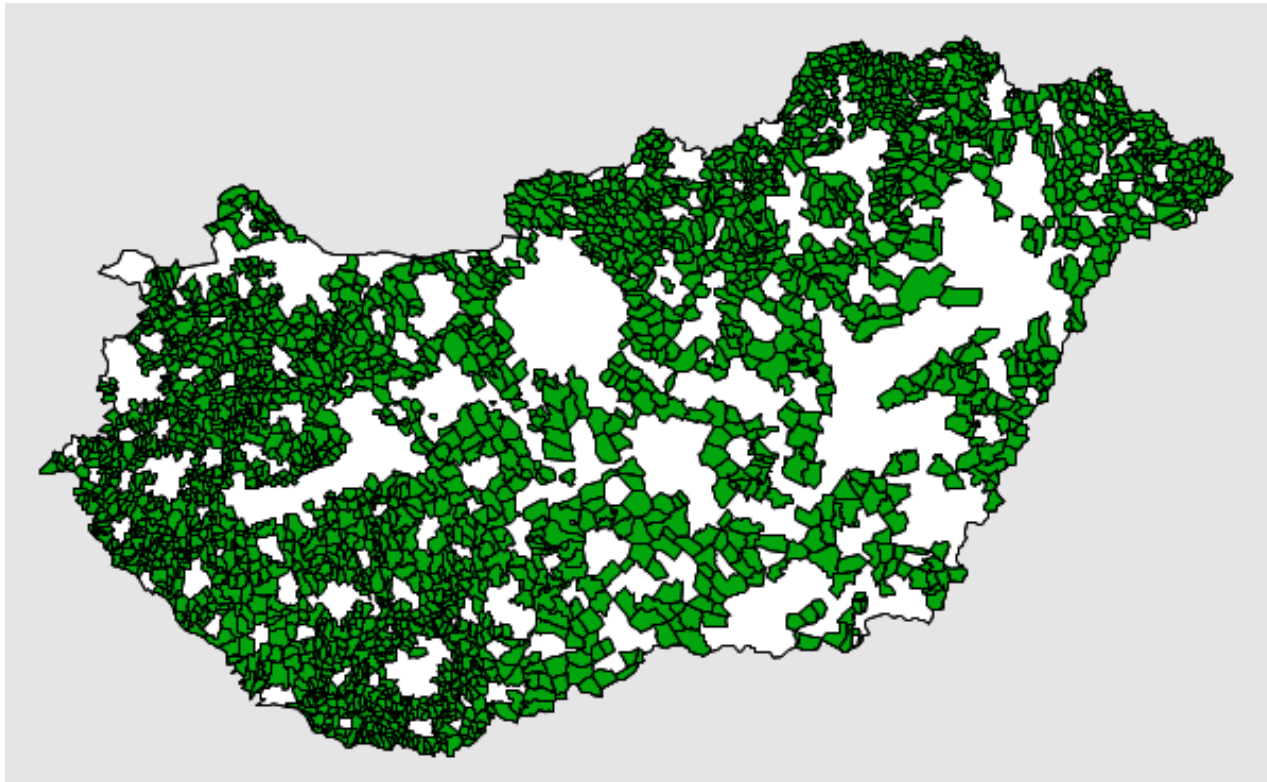

- Agglomerációk, agglomerálódó térségek, nagyvárosi településegységek elhagyása (KSH 2008)

- A munkámban alkalmazott lehatárolás:
 - **városi státussal nem rendelkező települések;**
 - **10 ezer fő alatti települések;**
 - **az agglomerációk, agglomerálódó térségek, és nagyvárosi településegységek KSH (2008) módszertan alapján való elhagyása.**

Vizsgált területegységek

- Magyarországon e módszer szerint **2525 település** minősül vidékiesnek
- A munkában használt vidék tipológia alapján az ország területének **58.097 km²-e** vidékies, amely területen **2.430.666 fő** él

Felhasznált adatok

- **Teir adatbázis**
- **Lowe és Ward (2009) +**
- A kistérségek elmaradottságát/fejlettségét mérő **komplex mutató** kiszámításánál használt **adatok köre** a 67/2007. (VI.28.) OGY-határozat 3. sz. melléklete alapján (társadalmi-szociális mutatók):
 - *Alacsony végzettségűek aránya a regisztrált munkanélkülieken belül, %, 1995 és 2011 (8 általánosanál alacsonyabb végzettségű, általános iskolát végzett és szakmunkásképzőt végzett regisztrált munkanélküliek aránya 2011. 4. negyedévében a regisztrált munkanélküliek 2011. 4. negyedévi számán belül)*
 - *Az önkormányzatok által rendszeres szociális segélyben részesítettek évi átlagos száma, 1000 lakosra, fő, 1995 és 2010*
 - *Regisztrált munkanélküliek aránya a teljes népességen belül, 2010. 4. negyedév, %, 1995 és 2010*
 - *Tartósan – 180 napon túli – nyilvántartott álláskeresők aránya a lakónépességből, %, 1995 és 2010*
 - *Az egy állandó lakosra jutó szja-alapot képező jövedelem, Ft, 1995 és 2010*

Módszertan

- **Főkomponens elemzés:**

- Lényegében dimenziócsökkentési eljárás
- Mintaalkalmasság elvégzése

- **Mintaalkalmasság:**

	1995	2010-11
Mintavétel alkalmassága	0,717	0,784
Szignifikancia	0,000	0,000
Variancia	68,1	63,1

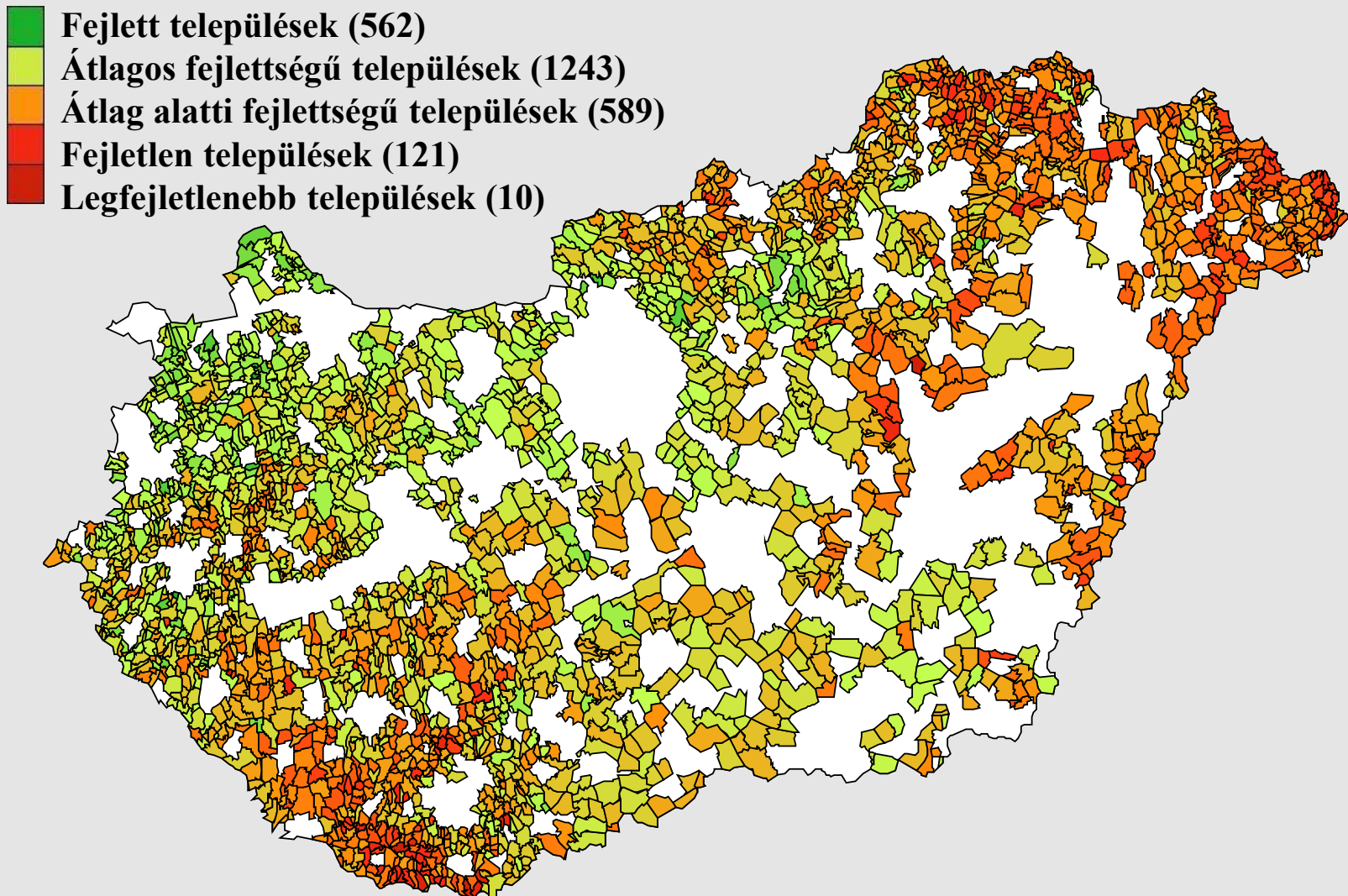
- **Az 5 adatsorból 1 komponenst képeztem:**

- **Öt** kategóriát alakítottam ki egyenlő osztályközzel és elneveztem őket
- Így kaptam **komplex képet** Magyarország vidéki, **társadalmi helyzetképéről**

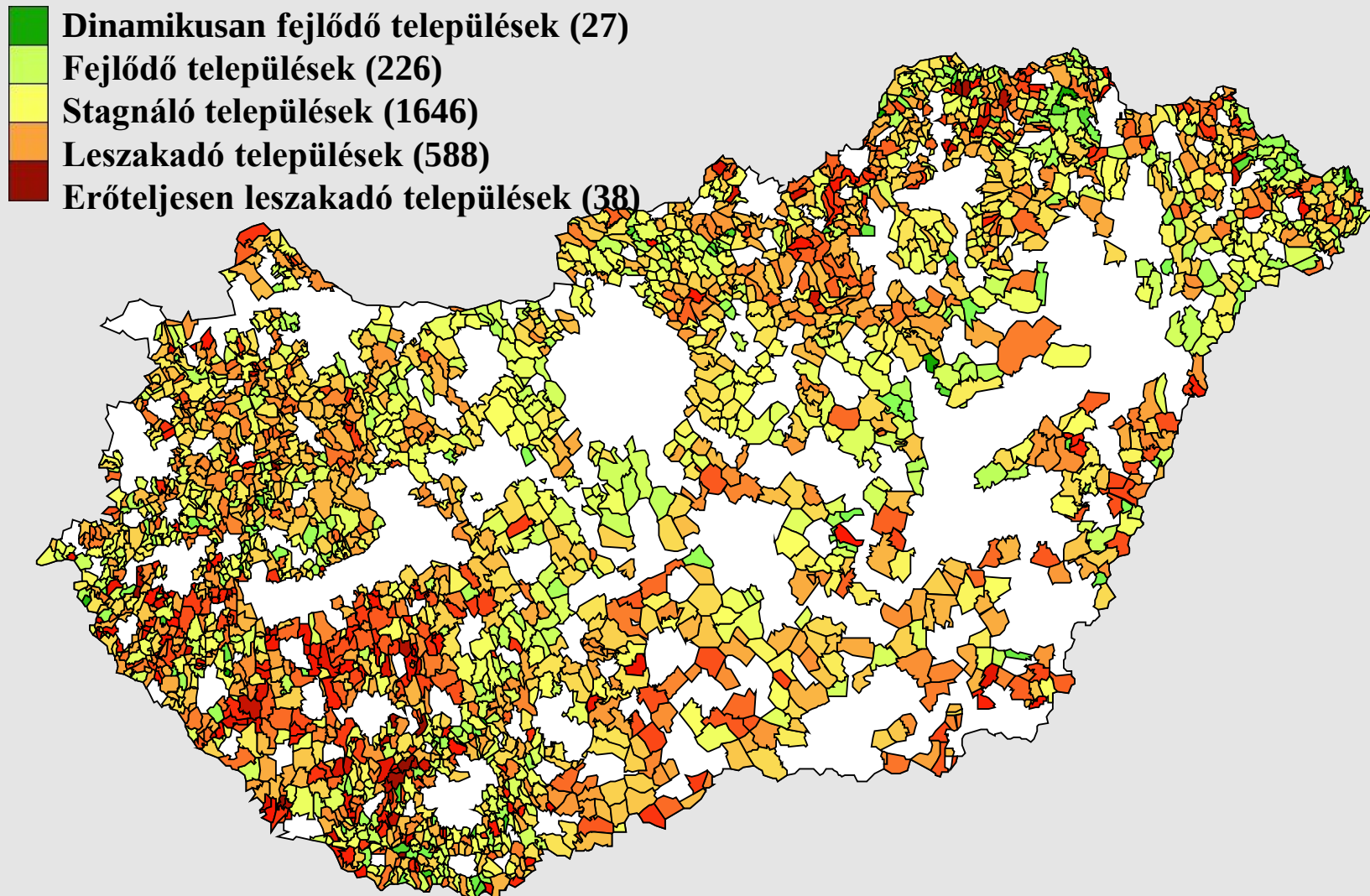
A társadalmi szempontból legfejlettebb és legfejletlenebb, 1000 lakos feletti vidéki települések, 1995

	<i>Legfejlettebb települések</i>		<i>Legfejletlenebb települések</i>
2.	Petőháza (Győr-Moson-Sopron)	...2440.	Kántorjánosi (Szabolcs-Szatmár-Bereg)
3.	Gellénháza (Zala)	...2443.	Paszab (Szabolcs-Szatmár-Bereg)
4.	Kisapostag (Fejér)	...2451.	Fábiánháza (Szabolcs-Szatmár-Bereg)
6.	Kismaros (Pest)	...2454.	Endrefalva (Nógrád)
11.	Galgamácsa (Pest)	...2499.	Tiszabecs (Szabolcs-Szatmár-Bereg)
13.	Almásfüzitő (Komárom-Esztergom)	...2503.	Vilmány (Borsod-Abaúj-Zemplén)
14.	Rajka (Győr-Moson-Sopron)	...2505.	Tiszabő (Jász-Nagykun-Szolnok)
15.	Nagyréde (Heves)	...2508.	Taktakenéz (Borsod-Abaúj-Zemplén)
17.	Sajóörös (Borsod-Abaúj-Zemplén)	...2522.	Tiszaderzs (Jász-Nagykun-Szolnok)
19.	Zebegény (Pest)	...2523.	Alsószentmárton (Baranya)

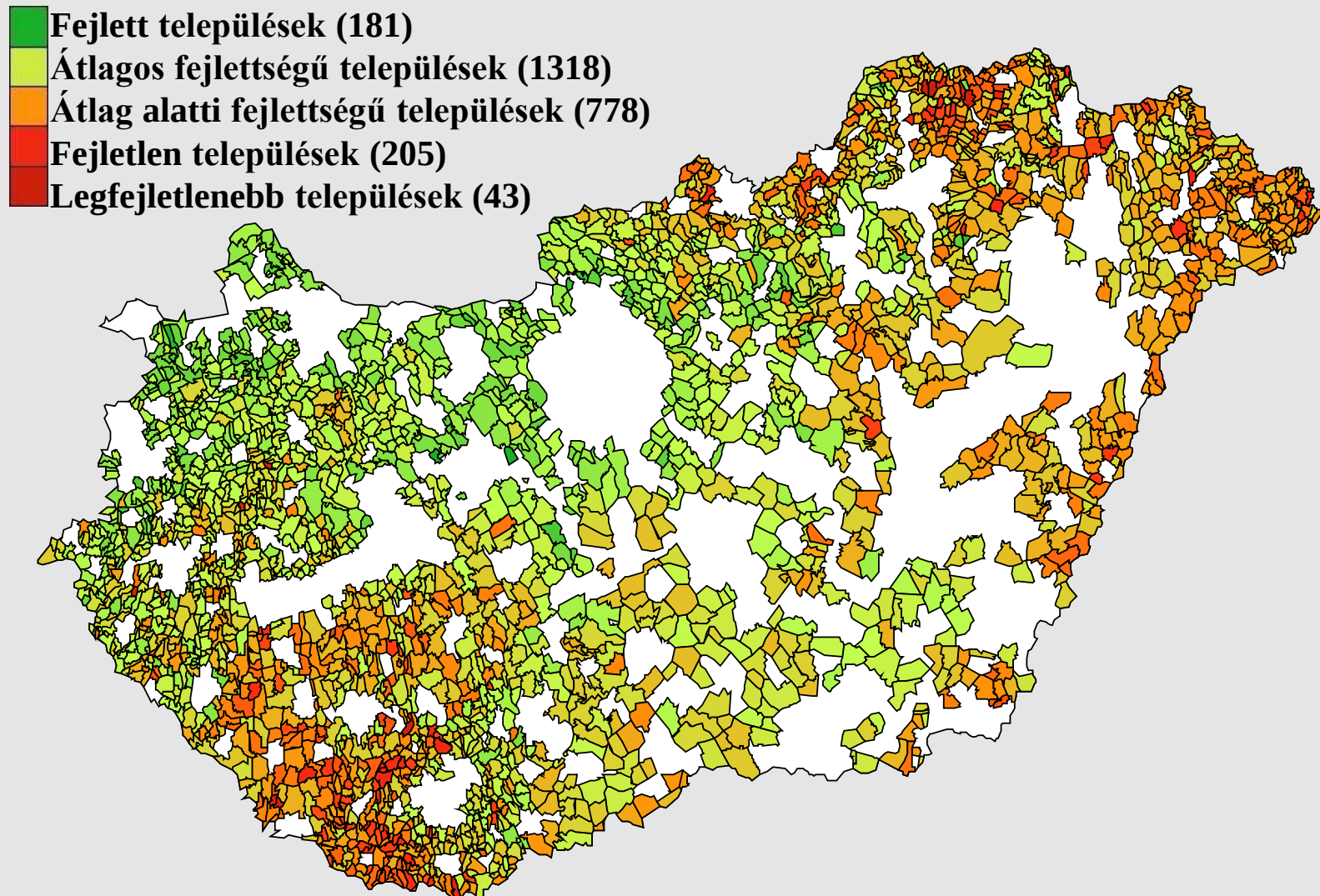
Magyarország vidéki településeinek társadalmi helyzetképe, 1995

Magyarország vidéki településeinek fejlődése 1995 és 2010-11 között, társadalmi téren

Magyarország vidéki településeinek társadalmi helyzetképe, 2010-11

A társadalmi szempontból legfejlettebb és legfejletlenebb, 1000 lakos feletti vidéki települések, 2010-11

	<i>Legfejlettebb települések</i>		<i>Legfejletlenebb települések</i>
3.	Sukoró (Fejér)	...2453.	Tiszakarád (Borsod-Abaúj-Zemplén)
4.	Hegykő (Győr-Moson-Sopron)	...2455.	Tiszabő (Jász-Nagykun-Szolnok)
5.	Sajóörös (Borsod-Abaúj-Zemplén)	...2456.	Arló (Borsod-Abaúj-Zemplén)
7.	Zebegény (Pest)	...2478.	Kántorjánosi (Szabolcs-Szatmár-Bereg)
9.	Kismaros (Pest)	...2493.	Szendrőlád (Borsod-Abaúj-Zemplén)
12.	Nagyvenyim (Fejér)	...2497.	Ilk (Szabolcs-Szatmár-Bereg)
15.	Petőháza (Győr-Moson-Sopron)	...2502.	Taktakenéz (Borsod-Abaúj-Zemplén)
20.	Rád (Pest)	...2511.	Karancsság (Nógrád)
22.	Kisapostag (Fejér)	...2513.	Alsószentmárton (Baranya)
25.	Sajószöged (Borsod-Abaúj-Zemplén)	...2514.	Vilmány (Borsod-Abaúj-Zemplén)

Összegzés, megállapítások

- *Saját, településszinten alkalmazott vidék-meghatározás*
+
Többváltozós adatelemzési módszer
- Bevont településeknek 1995-ben még több mint ötöde volt társadalmi szempontok alapján igazán fejlett
- Ezen települések száma mára jelentősen megcsappant.
- Viszonylag jó helyzetben lévő települések a Dunántúl északi részén találhatók,
- ahol néhány település környezetében még az agglomerációk, agglomerálódó térségek, és nagyvárosi településeggyüttesek elhagyása esetén is kirajzolódik az adott város közelsége.

Köszönöm szépen a figyelmet!